

אורו של אלול

לקט מן החקולות

אשר ינוס שמה

דורשי רשומות ציינו עוד מקרא בו נמסר אודות ענינו המיוחד של חודש אלול, והוא האמור בפרשת משפטים (כ"א י'): "ואשר לא צדה, והאלוקים אינה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה", (מובא במטה אפרים" מכתבי האריז"ל) והיינו שהוא זמן מסוים מאד שהקב"ה הזמינו והכין לך כמקום שאתה יכול לנוס שמה. לנוס ממי ולהיכן? הפסוק מדבר בפרשת בורה מגואל הדם לעיר מקלט, שמציל עצמו מדין מיתה שעליו. משמע אף כאן, יש בריחה ומנוסה ממצב שהוא לרעתו. אך איך בורחים מזה, ואיך זה מועיל לאדם להנצל. בערי מקלט אסור לגואל הדם לפגוע, אך כאן מי מונע? מי יכול למנוע?

והאלוקים אינה לידו

לנוס שמה, לנוס ולברוח. ממי? התשובה: מעצמו! מהסביבה שהאדם כפה והכניס את עצמו, מהסיבות אשר יצר בעצמו, מההרגלים שהפכו אצלו לטבע והם הם מכריחים אותו היום לנהוג כפי שנוהג, אליהם הוא כבול ואחריהם הוא נמשך, כאילו אין לו ברירה אחרת, כי אין לו כח להשתחרר מהם. ועתה? "האלוקים אינה לידו", הכינו וזימנו לו מלמעלה, לא משום שטרחת וחיפשת זאת אלא "אינה לידו", איפשרו לך לצאת מהמצב בו אתה נתון, מהמצב אשר רודף אחריך ולא מרפה ממך בכל עת, לא ביום ולא בלילה, בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך הוא אופף אותך ומנחה אותך, מזה אתה יכול לצאת. אך לכך צריך "אשר ינוס שמה", לפעול ולעשות מה שלכאורה למעלה ממדרגתך, שלא בדרך מהלך מתון, מדרגה אחרי מדרגה, אלא בדרך "נס" ו"בריחה", כי הכינו לך "מקום" אחיזה במדרגה עליונה, יותר מכל הימים. אתה מצדך צריך רק "לנוס שמה".

בואו שעריו

ואתה דע! הבורח לעיר מקלט ומגיע עד חומותיה, אך נשאר לעמוד לפני השער אפילו הפסק פסיעה קטנה כדי להכנס, יד גואל הדם עוד תשיגנו ותפגע בו. ואם היה משלים רק פסיעה קטנה זו, היה ניצל. אם ברצונך להציל עצמך מרודפך, המה עניני החולין, הגשמיות והחומריות, אם ברצונך לנצל את "המקום אשר האלוקים אינה לך", את הזמן, את החודש אלול, אתה מוכרח להכניס עצמך אליו, להכנס ללא הפסק ומחיצה אפילו של פסיעה אחת, בגוף ובנפש, במח ובלב, במחשבה ובהרגש לעבודת התקרבות אליו ית', לעבודתו ולתורתו, ולהיות דבק בזה. אם נראה לך שהמאמץ הוא גדול ושהוא למעלה ממדרגתך, אל תירא ולא תחת, כאן הכל אפשרי, הכל בהישג ידך, כאן "מקום לנוס שמה", כאן אפשר להיטיב את מעמדך, לשנות מדרגתך ולהתעלות מעל עצמך, כי לכך נוצר הזמן הזה ולכך הוא מוכן ועומד - לנוס ולברוח ולהכנס בפתח הצר אשר נפתח לך. "ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה".

אין לך אדם שאין לו מקום

כאשר יעברו ימי האלול, יתברר לך עצמך היכן המקום שלך, האם נשארת אותו אדם, ונשארת עומד ומדשדש באותו מקום, או שזכית להכנס למקום אשר "שמתי לך", ואז כבר אי אפשר להכנס ואי אפשר לזכות במקום המופלא והמיוחד הזה. לכן כל אשר ביכלתך עשה לזכות ולהכנס אל המקום אשר שמו של מקומו של עולם קרוי עליו. אשרי הבוחר והמתקרב.

בדרך לפסגה

עקירה ממקום למקום, או כל שינוי מקום של אדם, כרוכים על כורחם בפעולה של הליכה, בנסיעה, או בכל דבר שמקרב. אי אפשר להימלט ממצייאות זו ולנסות להגיע למקום אחר מבלי לפעול, מצידו של האדם, פעולת התקרבות. ככל שפעולת ההתקרבות ארוכה יותר או קשה יותר, לוקחת היא מהאדם יותר זמן ויותר מאמץ, עד שרגילים אנו לבחון כל שינוי מקום במבחן של הזמן והמאמץ ששנזדקק להם על מנת להגיע ליעדינו.

אדם ההולך בדרך סלולה, בדרך מישור, יקח לו זמן מסוים להגיע למחוז חפצו, אותו אדם שילך לאותו יעד בדרך של עליה, על הר למשל, עד שיגיע למקום זה, יקח לו יותר זמן ויותר מאמץ. ואם רצופה דרכו מכשולים ומעכבים רבים, הרי בכך יגרם לו עכוב זמן וידרשו לו מאמצים נוספים. ואם הוא אדם חלש, חולה וקשה הליכה, תכבד עליו עוד הדרך, ואם יעמוד מולו אדם גברתן, בריא וחזק, ויעמוד בדרכו להפריע לו בהליכתו, הרי פשוט ומוכן - כי עד שיוכל להגיע למחוז חפצו וליעדו ויעברו ימים רבים, עם כוחות עצומים.

דברים פשוטים, בער לא יבינם.

אף על פי כן, למרות פשטות הדברים, אמר רבי נחום זאב מקלם (בנו של הסבא) למרות שכל אחד מבין כך את מציאות הדברים, הרי שבעניין ראש השנה, סבור הוא, כי ביום אחד, בשעה אחת, יוכל להגיע לראש השנה, ללא הכנות, ללא פעולת התקרבות, ללא מאמץ, ואפילו ללא זמן. פשוט בערב ראש השנה הוא יצנח לתוך קדושת היום... הדרך ארוכה מאד, המסלול הוא עליה בדרך רצופת מכשולות ועיכובים, ומולינו מתייצב גברתן אלים הלא הוא יצר הרע, הוא השטן. ואנו הרי חלושים, דלי כח, פצועים וחבולים, עייפים ויגעים, מדוע אנו חושבים כי אין צורך בהכנה בזמן, במאמץ, להגיע להשיג את מעלת ימי הדין והרחמים?

ראש השנה, צריך לזכור, אינו תאריך, ראש השנה אינו חל בא' תשרי. ראש השנה, הוא מצב, הוא פיסגה רוחנית אליה צריך לטפס.

להתכוון באמת!

כוונת הלב היא תנאי ראשון והכרחי בעבודת ה', כל תפילה ובקשה מחייבת מעבר למעשה החיצוני כוונה פנימית. להתכוון באמת.

אם כך הוא הדבר בכל תפילה ובקשה, על אחת כמה וכמה בענין קבלת מלכותו יתברך הכרחי הדבר שבעתיים. הרי ענין קבלת עול מלכות שבכל יום כבר נתחייבנו להיות מרגיש כעומד לפני כסא הכבוד, בוודאי ובוודאי במלאכת עבודת ה' של יום ראש השנה שהיא העבודה הקשה שבמקדש, עבודת המלכת הקב"ה עלינו. וכדי שיהיה לאדם שייכות למעלה זו, לא יתכן שיגיע לכך בראש השנה עצמו, אם לא שיקבע בליבו מסילות והרגשים כבר היום, כבר היום. עצה ישנה הנחילו לנו רבותינו לעבודה זו בימים שלפני ראש השנה והיא, לכוון ביותר בכל התפילות שבהם מתפללים על מלכותו יתברך, הן בפסוקי דזמרה, באמירת שירת הים, בברכות קריאת שמע, ובקריאת שמע עצמו ותפילה שמו"ע שכולה עמידה לפני יתברך וכולה ביטוי לכה מלכותו בפרט ובכלל בהנהגת העולם.

מיותר לומר שבימים אלו יש להוסיף זהירות על זהירות בכל מעשינו שלא יהיה בהם שום פירוש לאי קבלת מלכותו אלא אדרבא, כל מעשינו יהיו מכוונים בבחינת עבד המבטל רצונו לפני רצון אדונו.

אם אכן נשכיל להתכוון בעבודה זו נזכה ביום ראש השנה להתכוון באמת באמירת מלכויות.

אין דרך אמצע

כוחה של השפעת הסביבה ועבודת האדם בכלל, ועבודת אלול בפרט, מודגש בדברי רבותינו מזויות והיבטים שונים. מצד המעלה של ההשפעה ממי שיראת וחרדת הדין ניכרים על פניהם, ומצד החיסרון של קרירות בעבודה והשפעת סביבה כזו שאינה עוסקת בקדושת הזמן ותוקפו. מאידך גיסא צריך לדעת, כי ההשפעה - השפעת גומלין היא. השפעה קבועה קיימת בין האדם לסביבתו והשפעת האדם על סביבתו אינה נופלת בחומרתה מהשפעת הסביבה עליו. כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. אדם בכל מצב שהוא, יכול בהנהגתו להיות מזכה את הרבים או ח"ו מחטיא את הרבים. במצב כזה, אומר מרן ר' אהרון קוטלר זצ"ל, שהאדם נמצא ביחד, בתוך ציבור, כמעט שאין דרך אמצע, או שהוא מזכה או ח"ו להיפך, ובימים אלו של הכנה ליום הדין צריכים אנו לעורר את עצמנו ולהקפיד בקפידה יתירה על הנהגתו בין רבים. בבני ישיבה הנמצאים יחד, מוסיף ר' אהרון, הרי זה תמיד בגדר השפעה, ועיקר גדול הוא להתחזק בזמנים אלו בתפילה בכוונה, ובשמירה על סדרי התפילה בשלימות, ובכל הנהגה שבכוחה העצום יכולה לקרב את האדם לזכיה ביום הדין.

ביקור מומין

ארבעה ימים קודם הקרבתו, עובר הקרבן תהליך של בדיקה. "ביקור" ממומין כדי לודא ולהבטיח את כשרותו להקרבה ומכאן כתב הטור (או"ח תקפ"א) שורש וטעם בתקנת אמירת סליחות קודם ר"ה שהוא כעין "ביקור מומין" של האדם בטרם בואו לפני המלך. ואנו למדים. כי באמירת הסליחות, מלבד הבקשה הגדולה לסליחה ומחילה, הרי שבקשה זו עצמה כוללת גם מהלך של ביקורת של בדיקת השלימות, ושל חשיפת המומים בטרם נבוא אל יום הדין. שונה הוא אבל, ביקור מומין" שבקרבתו מומין שבאדם. שהרי מום כי ימצא בקרבן, יחרץ דינו מיד ויפסל להקרבה, חולין היה וחולין ישאר, אבל מום שימצא באדם הרי יסלקו ממנו וישפר מעשיו ויוציא כל "חולין" שבו. להתקדש ולהתקרב לבוראו יתברך, הנה כי כן ביקור המומין שבאדם וממילא הרצון והשאפיפה לסילוק המומין, לנקות כל חולין שבו, הוא השורש לתקנת בקשת הסליחות, והא הוא ההכנה הגדולה והעיקרית לראש השנה.

מאתמול קדמנוך...

הימים של ערב ראש השנה, הם "יום אתמול" של ראש השנה עצמו וענין גדול ומעלה נפלאה ליום הדין הוא להקדים את ראש השנה ולהכנס למצב של "עומד לפני מלך" כבר בימים שלפני ראש השנה. התיצבות זו מלמדת על קבלת עול מלכות, ועל הענות למשפט כדבר המוכרח ממלכות, ועל כך אנו אומרים בפיוט דראש השנה "מאתמול קדמנוך לחלותך מלך...". מאתמול... מוזר, הוא היום האחרון של "אתמול" דראש השנה! התייצבות זו, עמידה זו, היא אות הכניעה, בכך שהאדם מורה על הכרתו במשפט של ראש השנה, ועל היותו הוא נשפט וצריך תיקון על מעשיו. ומוסיף בזה דברים מרן רבי אהרון קוטלר זצ"ל, כי זהו מה שאמרו במדרש: (דב"ר ה. ד) "אם נעשה דין למטה, אין הדין נעשה למעלה וכו'", כלומר עיקר הדין של למטה הוא מה שהאדם בעצמו דן ומבקר מעשיו, בוחנם ובודקם, מפשפש בהם ומחפש במה לתקן עצמו והוא, אומר רבי אהרון, הדין של למטה, שעל ידי זה מסלק מעצמו דין של למעלה. הימים האחרונים, ובעיקר היום האחרון, "יום אתמול" של ראש השנה ראוי מאוד לשומרו ולנצלו עד תום, להעמד לפני מלך, ולעשות בעצמו דין דלמטה, שנוכל לבוא ביום ראש השנה עצמו, להמליך את בוראינו יתברך, על עצמינו ועל העולם כולו, לזכות לחיים טובים, שהרי כבר מאתמול קדמנוך לחלותך מלך.